

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Missie, Visie, Strategie 2020

Erfgoed vraagt om kennis. Erfgoed is een vak apart. Erfgoed maak je samen. Erfgoed is van iedereen. Deze thema's vormen de rode draad van onze missie, visie en strategie voor de komende jaren. We zetten ons in op de domeinen monumenten, roerend erfgoed, archeologie en landschap. We stellen anderen – overheden, eigenaren, organisaties, vrijwilligers en iedereen die betrokken is bij cultureel erfgoed – in staat om hun rol in de erfgoedzorg te vervullen, met kennis, advies, netwerken, instrumenten en financiële middelen. We voeren rijkstaken uit die gericht zijn op behoud van erfgoed, in nauwe samenwerking en afstemming met de sector. We zetten de kracht van erfgoed in bij grote maatschappelijke opgaven in de leefomgeving. We bepalen samen wat tot het erfgoed behoort, welke waarde we eraan toekennen en hoe we ermee omgaan. Zo geven we de toekomst een verleden en het verleden een toekomst.

Omslag foto: het dorp Burgh-Haamstede in Zeeland is gebouwd om een ringwalburg, een verdedigingswerk uit de vroege middeleeuwen. Op de voorgrond is de kenmerkende grondwal duidelijk te zien. (Foto: Jos Stöver)

Missie, Visie, Strategie 2020

Onze toekomst een verleden geven en ons verleden een toekomst. Dat is de kern van de missie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Als onderdeel van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap werken we aan die missie via de uitvoering van onze wettelijke taken zoals het adviseren aan medeoverheden, het verlenen van subsidies en beheren van het monumentenregister. Maar ook door onze kennis en kunde in te zetten om de erfgoedzorg van morgen gestalte te geven. Samen met iedereen die bij die zorg betrokken is, van overheden tot eigenaren en van restauratiebedrijven tot vrijwilligers. Want het cultureel erfgoed is van ons allemaal en we bepalen samen wat tot het erfgoed behoort, welke waarde we eraan toekennen en hoe we ermee omgaan.

We hanteren een brede en ontwikkelingsgerichte blik op erfgoed en daarmee geven we het een plek in afwegingen over grote maatschappelijke thema's. Keuzes en ontwikkelingen rond bijvoorbeeld verduurzaming of participatie hebben gevolgen voor het erfgoed en hoe we in Nederland ermee omgaan. Wij zien het als onze rol om daarbij het hele speelveld te overzien en te adviseren over het kiezen van een koers. Zo maken we gebruik van de verbindende kracht van ons erfgoed.

Dat werkt twee kanten op. Maatschappelijke vraagstukken hebben impact op erfgoed en erfgoed heeft impact op maatschappelijke vraagstukken. Daar geven wij in de praktijk invulling aan door bijvoorbeeld altijd de historie van een plek in te brengen bij besluitvorming over ruimtelijke ontwikkelingen. Wat weten we over het verleden van deze locatie en wat betekent dat voor het besluit van vandaag? Zo helpen we steden met onze kennis van oude waterlopen om overtollig water af te voeren. Dat helpt om droge voeten te houden in deze tijd van klimaatverandering.

Als Rijksdienst richten we ons op het brede terrein van cultureel erfgoed: van monumenten en roerend erfgoed tot archeologie en landschap. Monumentale gebouwen vragen om een eigentijds gebruik, agrarische landschappen zoeken een nieuwe invulling, collecties verdienen het om getoond te worden: allemaal facetten waar onze medewerkers bevlogen aan werken. Daarbij onderkennen we dat inzichten over wat erfgoed is en wat niet, verschuiven onder invloed van tijdgeest en maatschappelijke verandering. Aan ons als Rijksdienst de taak om die inzichten een volwaardige plek te geven in de dialoog over erfgoed en de keuzes die daaruit volgen. Binnen de kaders van de Erfgoedwet en de Omgevingswet en het kabinetsbeleid over erfgoed en cultuurontwikkeling.

Onze toekomst een verleden geven en ons verleden een toekomst, is een ambitieuze missie die we komende jaren invulling blijven geven. We doen dat met een integrale visie op de erfgoedzorg aan de hand van vier thema's.

Erfgoedparticipatie, inwoners van Hoogeveen maken samen het verhaal van de stad. (Foto: Mark Sekuur)

Collega's van het Rijkserfgoedlab zijn op verzoek van het Rijksmuseum voor Oudheden bezig met materiaaltechnisch onderzoek aan een mummiekist uit de zogenaamde Late periode voor een nieuwe tentoonstelling. (Foto: Helbertijn Krudop)

Erfgoed vraagt om kennis

Voor behoud, gebruik en ontwikkeling van cultureel erfgoed is het beschikbaar hebben van de juiste kennis op het juiste moment cruciaal. Als Rijksdienst koppelen we onze kennis over het erfgoed aan actuele inzichten uit de (internationale) erfgoedzorg. We leggen in ons werk steeds verbinding tussen beleid, wetenschap en praktijk.

Wij ondersteunen de erfgoedzorg vraaggericht en samen met partners als overheden, kennisinstellingen, erfgoedorganisaties, eigenaren, vrijwilligers en marktpartijen. We weten waar kennis zich bevindt, wat voor kennis ontwikkeld wordt en wat en waar de hiaten zijn. We werken aan nieuwe manieren om onze kennis en die van anderen beschikbaar te stellen. Steeds vaker digitaal, om gegevens te kunnen combineren en te presenteren. Zo maken we onze kennis toegankelijk voor iedereen. En natuurlijk zorgen we ervoor dat onze eigen expertise op peil en actueel blijft.

Erfgoed is een vak apart

Cultureel erfgoed toont het verhaal van Nederland en maakt zichtbaar hoe we ons door de eeuwen hebben ontwikkeld. Dat geldt onder de voorwaarde dat we het erfgoed zorgvuldig doorgeven aan volgende generaties. Vanuit dit besef hebben we als Rijksdienst de ambitie om de erfgoedzorg telkens weer beter te laten functioneren. Met oog voor het belang van, en dienstverlenend aan de samenleving.

Het verlenen van subsidie aan eigenaren van rijksmonumentale woonhuizen is een nieuwe taak van de Rijksdienst. Net als het monitoren van de conditie van archeologische rijksmonumenten. Het groeiende contact met eigenaren en gebruikers van cultureel erfgoed stelt nieuwe eisen aan onze advisering en subsidieverlening. Vanuit het besef dat wij met onze landelijke blik voor andere organisaties een voortrekkersrol én een voorbeeldfunctie vervullen in de omgang met erfgoed. Ook voor het toepassen van innovaties en nieuwe technologieën. De komende jaren geven we ruimte aan experiment om samen met het veld invulling te geven aan de erfgoedzorg van morgen.

Erfgoed maak je samen

Erfgoed staat nooit op zichzelf en wordt volop geraakt door maatschappelijke veranderingen en uitdagingen. Of het nou gaat om klimaatverandering, verduurzaming, digitalisering, individualisering of krimp: de effecten ervan zijn van invloed op ons erfgoed en de manier waarop we daarmee omgaan. We anticiperen daar op en dragen gelijktijdig uit hoe ons erfgoed kan helpen om die veranderingen mede vorm te geven. Dat doen we samen met vele betrokkenen binnen en buiten de erfgoedsector.

Omdat we erfgoed zien als deel van een groter geheel, positioneren we ons als partner in een brede keten en zijn we aanwezig op het regionale en lokale niveau. We kijken over grenzen van erfgoed domeinen heen en bieden overzicht door monumenten, roerend erfgoed, archeologie en landschap met elkaar te verbinden. Die integrale benadering vormt de basis om erfgoed een plek te geven in ontwikkelingen als de energietransitie of de toenemende verdroging. We gaan steeds meer toe naar het samen met anderen ontwikkelen van instrumenten en aanpakken waarin alle relevante aspecten voor gebiedsontwikkeling en maatschappelijke verandering een plek krijgen. Ook cultureel erfgoed dus, als volwaardig onderdeel van onze leefomgeving.

Erfgoed is van iedereen

Cultureel erfgoed is niet statisch. Het ontwikkelt zich. Of liever gezegd: hoe we er als samenleving naar kijken, ontwikkelt zich. Dat maakt erfgoed tot een spannend gegeven, tot iets wat zo maar kan leiden tot heftige discussies of als fundament kan dienen voor maatschappelijke verandering. We staan open voor de diversiteit aan meningen, inzichten en gevoelens, vanuit het besef dat cultureel erfgoed meerstemmig is. Erfgoed geeft identiteit en is economisch, sociaal en cultureel van waarde voor de samenleving. Dat levert verhalen op die het waard zijn om te delen en die betekenis geven aan ons werk.

Zonder maatschappelijke betrokkenheid en participatie is goede erfgoedzorg onmogelijk. Daarom zetten we ons als Rijksdienst ervoor in om iedereen bij die zorg te betrekken. Elk perspectief is wat ons betreft van waarde en we maken ons er hard voor om die meerstemmigheid in de praktijk tot uiting te laten komen. Als we ervoor zorgen dat iedereen gehoord wordt, dat de verhalen van ons erfgoed in al hun schakeringen verteld en gedeeld worden, dan krijgt cultureel erfgoed een bijzondere betekenis en een verbindende kracht. Hier willen we als dienst invulling aan geven.

Vanuit bovenstaande thema's brengen we verbinding aan tussen de vier erfgoed domeinen, met elk hun eigen accenten en uitdagingen. Concreet richten we ons daarbij in de strategie van de komende jaren op de volgende aspecten.

De Rotterdamse wijk Heijplaat is gebouwd in Engelse tuindorptraditie met een kleinschalige opzet. De wijk is in 2018 aangewezen als beschermd stadsgezicht. (Foto: Erik Fecken)

Monumenten

- *Van gebouw naar gebruik*
- *Naar duurzame monumenten*
- *Stenen laten spreken*
- *In contact met eigenaren*

Misschien wel de meest zichtbare aspecten van ons verleden zijn de talloze monumenten die je in het Nederlandse straatbeeld en landschap tegenkomt. Ze vertellen verhalen over tijdperken, mensen en gebeurtenissen: van alledaags tot heel bijzonder. Die verhalen willen wij levend houden. Niet alleen door monumenten en groen erfgoed in stand te houden, maar juist ook door ze een relevante functie in onze huidige samenleving te geven. Daarom stimuleren wij dat monumenten toegankelijk zijn en dat er actief wordt gezocht naar mogelijkheden voor ander, nieuw gebruik. Denk aan multifunctionele inzet van kerkgebouwen. Verder adviseren we over mogelijkheden om monumentale gebouwen te verduurzamen, waarbij we verder kijken dan isolatie of andere vormen van energiebesparing. Een lange termijn blik is belangrijk: niet alleen zoeken naar de beste oplossing voor de komende tien jaar, maar proberen twee of drie generaties vooruit te kijken. Wat is vanuit dat perspectief het beste voor het behoud en gebruik van een monument? Wat doet daarbij recht aan de cultuurhistorische waarden? Welke technologieën van vandaag zetten we daarbij in? En hoe doen ze dat eigenlijk in het buitenland?

Wij zetten onze kennis in om eigenaren van monumenten bij te staan in het maken van afwegingen. Ook vanuit onze nieuwe taak, waarbij we woonhuiseigenaren subsidie gaan verstrekken. Als partners geven eigenaren en professionals de erfgoedzorg samen vorm. Wij zullen het contact met eigenaren gebruiken om relevante kennis aan te reiken over de waarde van het monument en de beste manier om het gebouw te behouden, gebruiken of bijvoorbeeld te verduurzamen. Informatie die we steeds gemakkelijker online beschikbaar en toegankelijk maken. Zodat de eigenaar van een monument betere afwegingen kan maken en goed zicht heeft op de waarde die zijn of haar erfgoed vandaag heeft en morgen kan krijgen.

Restauratie van het Groot Museum, één van de rijksmonumentale gebouwen van Artis, Amsterdam (Foto: Ton Hendriks)

Roerend erfgoed

- *Van collectie naar connectie*
- *Collecties toegankelijk en mobiel*
- *Duurzaam beheer in Collectie Centrum Nederland*
- *Kennis en onderzoek voor het veld*

Gebruiksvoorwerpen, meubels en kunst: allemaal vertellen ze verhalen over het leven in een bepaalde periode van onze geschiedenis. Verhalen die heel verschillend kunnen klinken, afhankelijk van het perspectief dat je hebt op dat erfgoed of op die periode. Bij veel discussies over kunstcollecties klinkt de meerstemmigheid door die onze samenleving kenmerkt. Als Rijksdienst zien we het als onze taak om die veelheid aan verhalen en betekenissen een plek te geven in de erfgoedzorg. Door de geschiedenissen te vertellen die bij het erfgoed horen, inzicht te geven in de feiten (en fabels) en ervoor te zorgen dat iedereen die dat wil, zelf kan kennismaken met nieuwe perspectieven, inzichten en tegengeluiden. Dat doen we bijvoorbeeld door collectiebeheerders en –eigenaren met elkaar in verbinding te brengen en te ondersteunen bij het beter toegankelijk te maken van collecties. Kunst en cultuurgooederen verdienen het om getoond te worden, niet alleen in musea maar ook op andere plekken waar mensen werken, wonen of samenkomen. Zo worden collecties onderdeel van ons dagelijks leven.

Dat vraagt om andere manieren van collectiebeheer, zoals dat bijvoorbeeld zichtbaar wordt bij het nieuwe gezamenlijke depot Collectie Centrum Nederland. Maar ook door oog te hebben voor alternatieve manieren om erfgoed zichtbaar en tastbaar te maken. Fysiek en digitaal. Wij helpen kleinere musea en andere partners om die andere manier van denken en werken gestalte te geven. Met concrete adviezen en met gericht onderzoek door ons Rijkserfgoedlaboratorium. En door het gesprek te faciliteren, bestaande ervaring en expertise met elkaar in verbinding te brengen en door partijen te koppelen die elkaar anders nooit zouden ontmoeten. Dat doen we ook als het gaat om verduurzaming. Er is rond dat thema nog veel te winnen. Daar nemen wij een actieve rol in, als adviseur en aanjager. Met de ambitie om roerend erfgoed blijvend van waarde te houden in een samenleving die steeds duurzamer en veelkleuriger wordt.

Voormalige UNESCO-perskamer in Parijs, ontworpen door Gerrit Rietveld. Onderdelen hiervan zijn opgenomen in de rijkscollectie (Foto: RCE, © Gerrit Th. Rietveld, c/o Pictoright Amsterdam 2020)

Archeologie

- *Archeologisch rijksmonumentenbestand op orde*
- *Archeologie goed in het omgevingsstelsel verankerd*
- *Kennis en kunde voor het veld*
- *Archeologie in verbinding met de samenleving*

Veel van onze historie zit onder de grond of onder water. We hebben in de loop der eeuwen onze samenleving er letterlijk bovenop gebouwd. Soms kun je de resten nog in het landschap zien. Of je komt het tegen bij bouwwerkzaamheden. Ons uitgangspunt is dat we erfgoed onder de grond zoveel mogelijk in stand houden. Er moet al het nodige worden opgegraven door bouwactiviteiten, dus waar het kan laten we het rijke archief verder met rust. Een enkele opgraving voor bijzonder onderzoek of met een bijzonder verhaal daargelaten.

Als Rijksdienst helpen we partijen die betrokken zijn bij de ruimtelijke ontwikkeling en de bouw, om de historie van de plek waaraan ze werken op waarde te schatten. Dat doen we bijvoorbeeld door bij grote projecten onze rijkspartners te adviseren over de manier waarop ze kunnen omgaan met mogelijke archeologische vondsten. Daarnaast stellen we kennis beschikbaar aan gemeenten, en adviseren we gemeenten bij het vervullen van taken rond de archeologische rijksmonumenten en vindplaatsen binnen hun grenzen.

Een belangrijke uitdaging voor de komende jaren vormt een goede werking van het omgevingsstelsel, vormgegeven door de nieuwe Omgevingswet. Wij helpen regionale en lokale overheden om de omgang met cultureel erfgoed binnen dat nieuwe stelsel een goede plek te geven. Dit doen we met oog voor maatschappelijk draagvlak, of het nu gaat om de impact voor de individuele burger die een huis wil bouwen of bijvoorbeeld de verenigingen die zich lokaal met archeologie bezighouden. Gemeenten zullen straks de vergunningen voor archeologische Rijksmonumenten gaan verlenen. Ook daar ondersteunen we ze bij, onder meer door de informatie over die Rijksmonumenten op orde te brengen.

Wij stellen onze kennis actief beschikbaar, digitaal en ter plekke. En leren ook graag van anderen, professionals en vrijwilligers. Steeds nadrukkelijker ook door alles wat we weten over een bepaald gebied met elkaar te verbinden, verder te kijken dan die ene opgraving, zodat we samen een beeld krijgen van hoe het leven zich in Nederland ooit heeft afgespeeld. En wat we daar in onze moderne tijd van kunnen leren. Waardevolle inzichten en prachtige verhalen die het onzichtbare verleden zichtbaar maken voor de mensen van vandaag.

Een archeoloog is bezig met het schoonmaken van een paardenskelet in Borgharen, Limburg. (Foto: RCE)

Landschap

- *Cultuurlandschap op waarde schatten*
- *Erfgoedkennis inbrengen bij gebiedsontwikkelingen*
- *Bijdragen aan duurzaamheids- en klimaatdoelstellingen*
- *Goed onderdeel van het omgevingsstelsel*

Kijk om je heen en je ziet historie. Altijd en overal. De landschappelijke kwaliteiten van stad en platteland vertellen verhalen over keuzes en beslissingen die ooit zijn gemaakt. En alles wat we vandaag de dag doen, heeft dus evengoed invloed op het landschap van morgen. We bouwen letterlijk samen erfgoed. Als Rijksdienst kijken we daarbij voorbij de waan van de dag, juist omdat we ons bewust zijn van de impact die keuzes kunnen hebben. Hoe kunnen we bijvoorbeeld helpen het aardbevingsgebied in Groningen nieuw perspectief te geven? Met aan de ene kant de noodzaak om schades te herstellen en monumenten zorgvuldig en deskundig te versterken en aan de andere kant de uitdaging om een oplossing te bieden voor groeiende leegstand van monumenten door een krimpende bevolking?

Wij adviseren partners in ruimtelijke ordening over manieren om waardevol cultuurlandschap te kunnen behouden of aan te passen als nieuwe omstandigheden daarom vragen. Met onze kennis van de historie denken we bijvoorbeeld mee over inpassing van nieuwe ontwikkelingen zoals windmolens en zonneparken. In welk type landschap voegen die zich makkelijk in en waar juist niet? Het zijn voorbeelden van hoe wij kennis over het ontstaan van landschappen onderdeel maken van actuele afwegingen. Concreet en praktisch, tot op regionaal en lokaal niveau.

In onze taken rond de leefomgeving en het landschap werken we samen met partners. Gezamenlijk kijken we hoe we natuur- en landschapsontwikkeling in balans houden met verstedelijking en groeiende mobiliteit. Wat willen we behouden en waar moeten we vernieuwen? Dat zijn vragen die we als samenleving ook de komende jaren moeten beantwoorden. Zodat we ruimte houden om ons als land economisch en technologisch te blijven ontwikkelen. De dialoog daarover helpen wij als Rijksdienst mede vorm te geven. Door onze kennis in te brengen en door actief het gesprek aan te gaan: het verleden een stem te geven in de ontwikkelingen van de toekomst.

De weg richting de dorpskerk Hogebeintum in Friesland, de hoogste terp van Nederland. (Foto: Jos Stöver)

© Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,
januari 2020

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl